

**THE DEFENCE INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE
IN AN ECONOMY OF POSTINDUSTRIAL SOCIETY:
ANALYSIS AND PERSPECTIVES**

**ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО
СУСПІЛЬСТВА: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Otsabryk Iryna¹

DOI: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-28-2_21

Abstract. Subject of study. The term of “postindustrial economy” was defined. The DIC of Ukraine was analyzed in the current economic conditions of postindustrial society during 2014-2017 years. The report about globalization was explored from Credit Suisse and Rating of Global Firepower 2016, which became the basis for conclusions about the state of the defense department of leading countries. The legislative base of the defense sector in Ukraine and prospects of the defense industry were studied, and suggestions for improving its operations were made.

The purpose. To explore the status of the defense industrial complex of Ukraine and to formulate proposals for solving these problems.

The tasks. To explore features of the defense industrial complex of Ukraine in modern conditions of postindustrial economy, to analyze the possibilities and perspectives and improve its mechanism of work.

The results of research. Today, according to the report about globalization from Credit Suisse and Rating of Global Firepower 2016, where analyzed armed forces of 126 countries, Ukraine took the 30th place in the world (the first places took the USA, Russia, China, Japan and India accordingly) and the 8th place in Europe (winners: France, UK, Germany).

Conclusions. Despite some problems and a number of difficulties, which Ukraine is experiencing today, being able of “hybrid warfare”, DIC has all the prerequisites for a substantial expansion of its powers in terms of postindustrial economy not only through knowledge development and

¹ Postgraduate Student,
Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy
of Public Administration under the President of Ukraine, Ukraine

innovation, but also through knowledge, skills and gained experience in recent years. Due to new developments of the Ministry of Defense of Ukraine, the DIC has own vector of development for decades to come. Also the path is defined for implement the State program of reform and development of the DIC of Ukraine. In addition, revenues from export of Ukrainian weapons and services for military purposes are showed that Ukrainian DIC's products in general responsible to international standards and is not inferior to their counterparts of the largest countries-exporters of military equipment.

1. Вступ

Новизна теми. Одним із напрямів визначення структурних зрушень в економіці України є використання резервів оборонного потенціалу держави. Існуючі наукові розробки та практичні рекомендації не враховують належною мірою вплив оборонного виробництва на розвиток багатьох галузей національної економіки. Вагомість такого впливу визначається, перш за все, сучасним станом виробничої і науково-технічної діяльності оборонно-промислового комплексу та прогнозом їх розвитку на найближчу перспективу.

Сьогодні перед Україною стоїть складна науково-економічна проблема – як в умовах скорочення обсягів оборонного бюджету забезпечити розвиток оборонно-промислового комплексу та необхідний рівень воєнно-економічної безпеки держави. Визначення основних напрямів трансформаційних зрушень потребує насамперед розробки глобальної концепції воєнно-технічної політики України, узгодженої з програмою економічного розвитку України та окремих її галузей. На рівні Концепції до 2014 року залишалась стратегія структурної перебудови оборонно-промислового комплексу. Не узгоджена з Державною програмою промислової політики України, структурна перебудова оборонно-промислового комплексу знову зникає з державного рівня і переходить на рівень вирішення проблем відомчого характеру.

Ситуація ускладнюється відсутністю до цього часу прагматичного визначення економічних умов реалізації Державної програми розвитку озброєнь і військової техніки. Ресурсно-економічне обґрунтування обрису Збройних Сил та інших військових формувань України згідно з планом проведення оборонного огляду в Україні було визначено лише на початку 2004 року.

Актуальність наукових рішень. Дослідження оборонно-промислового комплексу в постіндустріальній економіці є актуальним у зв'язку зі змінами у чинному законодавстві, а саме у зв'язку зі схваленням Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу. Враховуючи зміни, внесені у нормотворчі документи, актуальним є вивчення основних шляхів фінансового оздоровлення галузі.

Вперше запропоновано створити Асоціацію виробників/розробників продукції оборонного призначення, яка буде працювати у напрямку модернізації національного законодавчого поля, організації тісної співпраці з партнерами та організаціями, в тому числі і за кордоном, представлятиме Уряду альтернативні можливості розвитку оборонно-промислового комплексу України на основі передового західного досвіду.

Удосконалено механізм фінансового забезпечення та оздоровлення оборонно-промислового комплексу на сучасному етапі існування.

Набуло подальшого розвитку трактування поняття «панівна група постіндустріального суспільства» – інтелектуальні працівники, які займаються передачею та використанням знань і приймають участь у економіці, заснованій на знаннях.

Мета. Дослідити стан оборонно-промислового комплексу України, визначити його місце серед передових країн світу, проаналізувати його потужність та сформулювати пропозиції щодо розв'язання наявних проблем.

Завдання. Стаття має наступні завдання:

– визначити економічну сутність фінансового забезпечення підприємства у оборонно-промисловому комплексі в сучасних умовах постіндустріальної економіки;

– проаналізувати та виділити проблеми у повноцінному функціонуванні механізму фінансового забезпечення підприємства в оборонно-промисловому комплексі в Україні;

– надати пропозиції та рекомендації щодо ефективної реалізації механізму фінансового забезпечення діяльності підприємства в оборонно-промисловому комплексі в сучасних умовах постіндустріальної економіки;

– вивчити зарубіжний досвід щодо вдосконалення механізму фінансового забезпечення діяльності підприємства в оборонно-промисловому комплексі;

– виділити найефективніші шляхи вдосконалення фінансового забезпечення діяльності підприємства в оборонно-промисловому комплексі в сучасних умовах постіндустріальної економіки в Україні.

Методологія дослідження. Методологічними засадами наукової статті є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених-економістів, які стосуються проблематики оборонно-промислового комплексу та постіндустріальної економіки. У статті використано такі методи дослідження: метод сходження від абстрактного до конкретного (при описі поняття постіндустріального суспільства, визначенні особливостей постіндустріальної економіки та її ознак); експериментальний метод – експеримент (при спостереженні за історією зародження постіндустріального суспільства та права на існування постіндустріальної економіки, історії оборонно-промислового комплексу та конкретного опису щодо стану на сьогодні); метод порівняння (при аналізі реформування оборонно-промислового комплексу країнами Європейського Союзу).

Логіка подання досліджуваного матеріалу. Оборонно-промисловий комплекс як галузь є унікальним, індивідуальним та специфічним. Багато матеріалу має гриф «таємно», що ускладнює дослідження та унеможливорює досконале вивчення деяких питань.

2. Постіндустріальне суспільство та його ознаки

Людство перебуває в постійному і динамічному розвитку. Спочатку воно спиралося на первіснообщинні підвалини, а вже зараз у його основі – новітні технології та інформація. В кінці минулого століття настала так звана епоха постіндустріального суспільства. Концепція про постіндустріальне суспільство була розроблена ще в далекому 1919 році вченим Даніелем Беллем у його праці під назвою «Прийдешнє постіндустріальне суспільство». Його ознаки, згідно з теорією Бела, проглядаються насамперед у розмірі та структурі ВВП держави. На його думку, етап постіндустріального цивілізаційного розвитку повинен початися якраз у XXI столітті. Такий прогноз виявився точним, адже даний етап обумовлений розвитком новітніх комунікаційних технологій і сервісів, впровадженням інновацій, переходом до електроніки на всіх рівнях виробничої діяльності. Ще однією важливою особливістю постіндустріального суспільства є високий рівень розвитку сфери послуг в економіці.

Ознаки постіндустріального суспільства:

- домінування абстрактних, теоретичних знань над практичними;
- збільшення загального числа інтелектуалів (науковці, дослідники, оратори);
- бурхливий розвиток новітніх технологій та інновацій;
- посилення значущості інформації у всіх сферах життя і діяльності;
- домінування сфери послуг у економіці;
- розробка та впровадження ресурсозберігаючих, екологічних виробництв;
- поступове стирання класових меж і відмінностей;
- формування економічно стійкого прошарку суспільства, так званого середнього класу;
- зростання ролі освіти і науки в житті суспільства;
- зміна ролі жінки у суспільстві (фемінізація);
- плюралізм думок і точок зору в політиці та культурі.

У сучасному світі країни стійкого постіндустріального суспільства – це США, Канада, Японія, Південна Корея, Сінгапур, Ізраїль, Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Люксембург.

3. Постіндустріальна економіка

Постіндустріальна економіка – це глобальна і національна реальність, яка заснована виключно на знаннях та складається з інформації, послуг та контролю управління у сфері економіки. Особливістю постіндустріальної економіки є знання, енергія і організація – це те, чим володіли та володіють люди [1].

Економіка постіндустріального суспільства, яка заснована на знаннях, відрізняється від попередніх формацій наступними ознаками:

– по-перше, лівову частку вартості продуктів та послуг формують саме знання. Цей процес є невідворотним у зв'язку зі зростанням наукомісткості продукції, що виробляється і розвитком ринку інтелектуальних товарів та послуг. Саме інтелектуалізація технологій, які використовуються, забезпечує підвищення продуктивності праці. Як приклад, у промислово розвинених країнах, частка зайнятих в сільському господарстві не перевищує 10%, в матеріальному виробництві – 20%.

– по-друге, в економіці постіндустріального суспільства діяльність, пов'язана з виробництвом, зберіганням, передачею та використанням знань, тісно переплітається з освітньою діяльністю. Починаючи з

60-х років XX століття, витрати на освіту фінансуються в основному з державного бюджету на рівні з обороною, охороною здоров'я та соціальним захистом населення. На сучасному етапі освіта розглядається як форма інвестицій в людський капітал, від якого залежить його якість та успіх.

– по-третє, головною ознакою економіки, заснованої на знаннях, є перетворення працівників, зайнятих виробництвом, передачею і використанням знань, в панівну групу в загальному числі зайнятих. Чисельність таких груп у промислово розвинених країнах оцінюється по-різному, оскільки залежить від причетності до цієї категорії. Але дослідження показують, що по своїх розмірах вона перевершила групу індустріальних робочих, крім того, третина «робочих знань» є зайнятою в економіці США [2].

4. ОПК та його історія

Оборонно-промисловий комплекс – суспільний феномен, у підґрунті якого лежить збіг інтересів керівництва воєнних корпорацій, вищого командного складу Збройних Сил і високих посадових осіб держави, а одним із головних проявів є лобювання бізнес-інтересів оборонної промисловості на вищому державному рівні та посилення її впливу на суспільні процеси.

Оборонно-промисловий комплекс уперше виник у США та СРСР у період «холодної війни», але в той час під назвою військово-промисловий комплекс, коли за відсутності активних воєнних дій між ними розгорнулася безпрецедентна «гонка озброєнь», і на перший план виступив такий чинник могутності, як спроможність розробляти і виготовляти озброєння та військово техніку на сучасному рівні та у незалежній кількості.

Першим із провідних політиків термін військово-промисловий комплекс використав Дуайт Ейзенхауер у своєму виступі у 1961 році, коли залишав посаду президента США. Він зазначав, що тандем, який утворився між колосальним військовим апаратом і великою воєнно промисловістю є чимось новим у історії Америки. Крім того, було наголошено, що державні справи потрібно вести обережно, щоб ВПК не вийшов з-під контролю.

В СРСР термін ВПК використовувався лише для капіталістичних країн і лише в негативному плані. Однак у цілому і військово-промисловий комплекс, і США, і так звана «воєнна промисловість» СРСР

слугували опорами агресивної зовнішньої політики цих держав. На відміну від США (де навіть у регулюванні ВПК певна роль відводилася ринковим принципам), у СРСР існувала жорстка централізована система планування і управління ВПК, в якій головним плануючим органом виступав оборонний відділ Державного комітету планування народного господарства, контролюючим – Державна комісія РМ СРСР з воєнно-промислових питань, а виконуючим – 9 міністерств.

Зменшення міжнародної напруги з середини 1980-х років змусило уряди США та СРСР реформувати військово-промисловий комплекс. У СРСР ці реформи звелися переважно до конверсії (переводу оборонних підприємств на випуск цивільної продукції), що обернулося кризою у ВПК й обвалом виробництва в суміжних галузях промисловості. У США та інших індустріально розвинутих країн магістральним напрямком реформування оборонної промисловості стала диверсифікація (розширення номенклатури товарів, послуг) військових компаній (у т.ч. цивільними організаціями).

Результатом перетворень військово-промислового комплексу в країни з постіндустріальною економікою став перехід моделі високо-технологічного комплексу, за якої вчорашні воєнні корпорації, значно збільшившись у розмірах і довівши частку цивільної продукції в своїх замовленнях до рівня не менше 50%, упевнено відчувають себе в умовах скорочення державних воєнних замовлень і світового ринку озброєння та військової техніки.

5. Світовий ОПК

Аналізуючи звіт про глобалізацію від Credit Suisse, слід зазначити, що незважаючи на скорочення бюджету і зменшення розміру, США підтримали свою позицію найсильніших збройних сил у світі, витративши за минулий рік на оборону 601 млрд. дол. США. Америка має найбільший повітряний флот у світі (не враховуючи власних 10 авіаносців), загороджувальні гармати військово-морського флоту, багаточисленні та підготовлені людські сили та найбільший у світі ядерний арсенал. Російська Федерація вклала в оборону 84,5 млрд. дол. США протягом минулого року, зайнявши друге місце рейтингу за рахунок найбільшого парку танків у світі, другого за величиною парку літаків після США та третього за величиною флоту після США та Китаю. Третю сходинку зайняв Китай, витрачаючи за минулий рік 216 млрд. дол. США на оборону. Армію

Китаю протягом останніх десятиліть прийнято вважати найбільшою за рахунок чисельності «сирої» людської сили. Країна також має другий за величиною танковий парк після Росії і другий за величиною флот після США, розробляє ряд потенційних ігрових змін у військових технологіях, включаючи балістичні ракети і літаки п'ятого покоління. Четверту шпальту посіла Японія, яка витратила на свої відносно невеликі збройні сили близько 41,6 млрд. дол. США. Японія має 4 авіаносці та четвертий за величиною флот гелікоптерів після Китаю, Росії та США. Наступною, п'ятою, у рейтингу опинилась Індія, яка є однією з найбільших військових держав на планеті та витратила на свою оборону протягом 2016 року майже 50 млрд. дол. США. Вона має найактивнішу людську силу будь-якої країни, крім Китаю і США, на додаток до більшої кількості танків і літаків від будь-якої країни, крім США, Китаю та Росії. Індія також має доступ до ядерної зброї [6].

За даними Міжнародного інституту дослідження проблем миру в Стокгольмі (SIPRI), останніми роками найбільшим споживачем української продукції військового призначення були Росія (32% у 2016 році, переважно завдяки двигунам), Китай (17%), Таїланд (13%) та В'єтнам (6%). Корпоративна звітність підприємств українського оборонно-промислового комплексу свідчить, що у 2015 році з усієї продукції на 13,8 млрд. грн. 93,1% було реалізовано на експорт. Можна припустити, що левова частка колишніх поставок до Росії лишається, нехай і з використанням досконаліших схем, зокрема посередництва компаній із третіх країн. Наприклад, частина двигунів спрямована на російсько-китайські спільні підприємства і формально вважається експортом до КНР, однак фактично може через цю країну потрапляти до Росії. Схемою з обходом підприємствами українського оборонно-промислового комплексу режиму санкцій на торгівлю продукцією військового призначення називають і постачання відповідних товарів через фірми Молдови. Доки в українських компаній не буде альтернативних покупців або постачальників тих чи інших критично важливих комплектуючих чи матеріалів, так чи інакше з'являтимуться схеми з обходу будь-яких обмежень і заборон.

6. Стан ОПК України

Сучасний український оборонно-промисловий комплекс є досить потужною і високотехнологічною галуззю економіки України, при тому що протягом останнього десятиліття український оборонно-про-

мисловий комплекс працював переважно на зовнішній ринок через відсутність фінансування внутрішнього попиту. Результатом відсутності стратегічного планування чинників посилення обороноздатності українського війська та відповідної політики у сфері оборонно-промислового комплексу стало фактичне роззброєння армії та звана залежність оборонно-промислового комплексу та суміжних галузей від кооперації Російської Федерації. В умовах розгортання збройного конфлікту на Сході із залученням російського оборонно-промислового комплексу до підтримки терористичних угруповань Донецької народної республіки та Луганської народної республіки керівництво країни поступово трансформує політику щодо розвитку оборонно-промислового комплексу: скасовано українсько-російські програми виробничої кооперації у секторі оборонно-промислового комплексу, збільшено фінансування як армії в цілому, так і розробки та виробництва озброєння, амуніції, військової техніки тощо. Разом з тим спостерігається невизначеність позицій влади щодо напрямків реформування та моделі функціонування сфери оборонно-промислового комплексу України, яка в умовах військової загрози та відмови з боку західних партнерів надати летальну зброю стає визначальною у підтриманні національної безпеки та збереження державного суверенітету.

Фінансове забезпечення оборонно-промислового комплексу України раніше здійснювалось через Міністерство промислової політики, а після його скасування така функція передана до Міністерству економічного розвитку. При цьому самі підприємства в його підпорядкуванні не перебувають, а зібрані в ДК «Укроборонпром». Варто зазначити, що в самому міністерстві не створено підрозділів з достатньою кількістю фахівців для виконання фінансування оборонно-промислового комплексу. Отже, Міністерству економічного розвитку не здійснює управління зазначеними підприємствами та не володіє достатньою інформацією про діяльність, стан, потреби, стратегії та плани розвитку оборонно-промислового комплексу. Поряд з цим міністерство не має достатньої кількості людських ресурсів з відповідною кваліфікацією для якісного фінансового забезпечення оборонно-промислового комплексу.

Отже, головними одержувачами коштів з державного бюджету є оборонні підприємства ДК «Укроборонпром». З боку держави фінансовим забезпеченням оборонно-промислового комплексу опікується переважно Міністерство економічного розвитку. Підприємства Концерну

укладають прямі договори з міністерством; міністерство перераховує гроші на підприємства; останні, у свою чергу, закупають потрібне для них обладнання для виконання оборонних контрактів або проектів. Єдиною доступною інформацією для громадськості є та, що міститься у державному бюджеті. Однак при укладанні договорів та прийманні робіт міністерство перевіряє лише фінансові документи і наявність придбаної продукції. Ретельно ж перевіряти усі суми фінансування підприємств ДК «Укроборонпром» Міністерство економічного розвитку не в змозі.

Міністерству економічного розвитку, відповідно до закону, є координатором державного оборонного замовлення для всіх силовиків-замовників озброєння, яким виділяються кошти на фінансове забезпечення. Міністерство затверджує цей таємний план закупівель на три роки, при необхідності вносить в нього зміни, контролює дотримання силовиками законодавства, отримує від силовиків регулярні звіти про витрачені кошти та укладені договори, тобто, слугує незалежним контролером виконання оборонного замовлення. Тепер же Міністерство економічного розвитку також є замовником – поєднавши в собі функції координатора державного оборонного замовлення та замовника з власним фінансуванням. Отже, Міністерство економічного розвитку в такій ситуації себе контролює та звітує перед самим собою, що створює конфлікт інтересів.

Наприклад, щоб створити новий вид озброєння потрібно профінансувати закупівлю обладнання для його виробництва. Замість того, щоб направити фінансування на головного виконавця, відповідального за створення озброєння, а після закінчення проекту отримати звіт про досягнення мети в результаті витрачення коштів, міністерство перевіряє закуплене підприємствами обладнання, яке функціонально не пов'язане між собою та не об'єднане в одну технологічну лінію. При цьому, Міністерство економічного розвитку виступає лише джерелом фінансування. ДК «Укроборонпром» не є органом влади і не може бути розпорядником бюджетних коштів, щоб фінансувати оздоровлення чи розширення своїх підприємств. Отже, фінансуючи таким чином підприємства ДК «Укроборонпром», Міністерство економічного розвитку просто виконує роль передавальної ланки.

За даними сайту Верховної Ради України в 2018 році державне фінансування програм реформування і розвитку оборонно-промислового комплексу, розробку, освоєння і впровадження нових технологій,

нарошування наявних виробничих потужностей для виробництва оборонної продукції передбачено в розмірі 2 млрд 343,7 млн грн. У 2017 році відповідне державне фінансування складало 785,18 млн грн.

В Україні обсяги продукції оборонного призначення, що замовляється та поставляється у оборонній сфері, а також завантаженість оборонних підприємств на порядки менше, ніж у минулому столітті. Обсяги фінансування створення нових та нарощення існуючих виробничих потужностей складають незначну частину загального фінансування державного оборонного замовлення. Саме існування додаткового фінансування тих процесів, що безпосередньо пов'язані з розробленням та виробництвом озброєнь, має атавістичний характер та ризик корупції.

7. Фінансування потреб ОПК України

Тенденція до збільшення фінансування потреб оборонного відомства в Україні з'явилась лише у 2014 році в зв'язку зі складною ситуацією на Сході. Таким чином, витрати державного бюджету було збільшено у 2014 році до 27,3 млрд грн. Рада національної безпеки та оборони України в 2015 році ухвалила рішення про збільшення витрат на безпеку і оборону відповідно до нової Стратегії національної безпеки і оборони та Військової доктрини. Сукупні видатки у державному бюджеті на сектор безпеки і оборони не повинні бути менші за 5% від ВВП (Указ Президента України від 26.05.2015 № 287) [5]. У Законі України «Про Державний Бюджет України на 2016 рік» (зі змінами) загальний ресурс на оборону і безпеку було збільшено проти факту 2015 року на 26,1 млрд грн. або 27,2% і встановлено у сумі 121,3 млрд грн. або 5,1% від ВВП [3]. У Законі України «Про Державний Бюджет України на 2017 рік» загальний ресурс на оборону і безпеку держави збільшено проти факту 2016 року на 13,2 млрд грн. і передбачалось у сумі 134,5 млрд грн., що складає 5,2% від ВВП [4].

8. Досвід реформування ОПК країнами ЄС

Проаналізуємо досвід реформування оборонно-промислового комплексу провідними країнами Європейського Союзу, а саме:

– Німеччина. Найбільш актуальними завданнями Збройних Сил є місії з розв'язання міжнародних конфліктів – вони найбільше вплинули на їх структуру та можливості. Оборонні видатки у 2010 році в

країні становили 5,43 млрд євро, до 2013 року їх було збільшено до 5,56 млрд євро. В цей же час, Парламент ФРН затверджує рішення довгострокової програми закупівлі озброєнь, куди ввійшли: 31 винищувач «Тайфун» (2,8 млрд євро), 405 бронемашин «Пума» (3,1 млрд євро), 5 безпілотних підводних апаратів для розмінування «Сі Фукс» (37,9 млрд євро) та інших видів озброєння та військової техніки нового покоління.

– Великобританія. В умовах світової фінансової кризи уряд не скорочував затверджені видатки на оборону протягом трьох років (2008-2009 фінансовий рік – 34 млрд фунтів стерлінгів, 35,3 млрд – на 2009-2010 рр., 36,9 млрд – на 2010-2011 рр.). Міністерство фінансів фінансує бойові операції (стаття, яка не входить до бюджету Міністерства оборони) та перерозподіляє кошти, передбачені на фінансування управлінського апарату, на користь забезпечення підготовки бойових підрозділів.

– Франція. В умовах світової фінансової кризи видатки оборонного бюджету на перерозподіл та модернізацію озброєння та військової техніки (ОВТ) становили 101 млрд євро на рік. Найбільшу в Європі армію (320 тис. військовослужбовців) скоротили до 54 тис. осіб – економія коштів склала 12 млрд євро. Разом з тим збільшили кількісний склад (на 700 осіб) та видатки спеціальних підрозділів, які задіяні в антитерористичних операціях.

9. Аналіз та перспективи ОПК України

У зв'язку з подіями на Сході України, сподіватись на повноцінне державне фінансування та цілковите покриття витрат в оборонно-промисловому комплексі не варто [8]. Загалом відчувається зростання інтересу до вітчизняного оборонно-промислового комплексу з боку зарубіжних підприємств, зокрема збільшуються кількості пропозицій, що можуть бути корисними для українського війська. В останні роки збільшились ініціативні розробки приватних оборонних підприємств, що можуть бути затребувані в сучасних умовах бойових дій.

Слід зазначити, що «панівна група» постіндустріального суспільства, про яку зазначалося раніше, в оборонно-промислового комплексу готова активізувати українсько-румунське співробітництво у сфері безпеки і оборони та співпраці в напрямку кібербезпеки та кіберзахисту, особливу увагу приділивши питанням протидії гібридній, зокрема,

інформаційній війні. При чому Міністерство національної оборони Румунії готове надати як практичну, так і політичну підтримку у цьому напрямку. Бюро Національної безпеки Республіки Польща готове співпрацювати в секторі безпеки і оборони, реформування Збройних Сил та інших силових структур і переходу на стандарти НАТО з урахування польського досвіду. Провідні оборонні компанії Великобританії продемонстрували стратегію реформування оборонно-промислового комплексу України, де акцентували увагу на необхідності вирішення законодавчих перепон щодо розвинення співпраці, адже іноземні компанії зацікавлені у спільних проектах.

Над стратегією реформування оборонно-промислового комплексу в Україні працює також Державний Концерн «Укроборонпром», який вже розробив власний чіткий план щодо подальших дій, який передбачає одночасну роботу у юридичній, технологічній та виробничій площинах, що дозволить інтегрувати оборонно-промисловий комплекс України в світову спільноту, забезпечивши його надійну та високотехнологічну роботу.

Крім того, у минулому році була підписана угода про співпрацю між словацькою компанією Grand Power s.r.o. та ДП «Укроборонсервіс», яке входить до ДК «Укроборонпром», у виробництві вогнепальної зброї. Враховуючи членство Словаччини у НАТО та Європейському Союзі, це дозволить направити спільні зусилля на створення нових зразків сучасного вогнепального озброєння за стандартами НАТО та підвищити рівень взаємовигідної співпраці та партнерства із західними партнерами України.

Також у минулому році була підписана угода про співпрацю у виробництві пасивної радіолокаційної станції на потужностях підприємств «Укроборонпром» між турецькою компанією Havelsan Nava Elektronik Sanayi та ДФ «Укрінмаш», що входить до складу ДК «Укроборонпром».

Слід згадати також про Державну програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України – основний середньостроковий план проведення системної реформи. Проект програми має гриф обмеження доступу, оскільки розголошення відомостей про потреби та можливості оборонної промисловості є реальною загрозою національній безпеці України, тим більше в умовах ведення бойових дій. Хоча, запровадження трирічного планування

державного оборонного замовлення, яке нещодавно вперше в історії було прийнято в Україні на 2017-2019 рр., є одним із запланованих заходів реформи. Така Програма дасть змогу спростити виробничу та управлінську діяльність підприємств оборонно-промислового комплексу шляхом затвердження порядку формування ціни на продукцію оборонного призначення, створити підстави для отримання підприємствами кредитів під державні гарантії, зменшити норми відрахувань до державного бюджету з 75 до 35 відсотків чистого прибутку підприємств-учасників ДК «Укроборонпром». Зараз Програму реформування та розвитку опрацьовує Секретаріат Кабінету Міністрів України.

Процеси завоювання Україною нових ринків озброєння відбуваються в непростому міжнародному контексті, який безпосередньо впливає на ці процеси. Найголовнішою причиною такого стану є те, що по закінченні «холодної війни» різко загострилась конкурентна боротьба між основними експортерами озброєння, де поки що для України немає місця. Основними ж перешкодами розвитку оборонно-промислового комплексу в Україні є передусім фінансова слабкість країни, несвоєчасна розробка та прийняття законодавчих актів, що визначають державну оборонну концепцію, та несвоєчасне і поверхневе проведення маркетингу.

Проте, незважаючи на окремі проблеми та цілу низку труднощів, які переживає сьогодні Україна, перебуваючи в стані «гібридної війни», оборонно-промисловий комплекс має всі передумови для значного розширення своїх повноважень в умовах постіндустріальної економіки не лише за рахунок знань, розробок та інновацій, а і за рахунок знань, вмінь та набутого за останні роки досвіду. Доходи від експорту українського озброєння та послуг військового призначення доводять, що продукція українського оборонно-промислового комплексу в своїй більшості відповідає світовому рівню і не поступається своїм аналогам з найбільших країн-експортерів військової техніки.

Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу – це довгостроковий документ оборонного планування, який має базуватись на аналізі досвіду функціонування сфери протягом тривалого періоду. Досвід українського оборонно-промислового комплексу до 2014 року – це спадщина СРСР. Російська агресія внесла свої корективи, і Україна вимушена постійно змінювати підходи та шукати ту модель розвитку,

яка є більш прийнятною з урахуванням існуючих ресурсів та політичної ситуації загалом.

Сьогодні Україна проводить реформи, вивчає міжнародний досвід, адаптує його до українських реалій, одним словом, створює підґрунтя для розробки довгострокової стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу. Чинне законодавство у цій сфері потребує істотних змін – не лише у частині удосконалення системи планування у секторі безпеки й оборони, оборонно-промисловий комплекс, а і системи державного стратегічного планування, як це і передбачено Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, Воєнною доктриною та Стратегією національної безпеки і оборони України.

10. Фінансове оздоровлення ОПК України

Згідно дій України у 2017 році було визначено три основні шляхи фінансового оздоровлення галузі:

– закладення до бюджету на розвиток оборонно-промислового комплексу 785 млн грн;

– зменшення норм відрахувань до державного бюджету частини чистого прибутку підприємств ДК «Укроборонпром» (кошти спрямують на розвиток виробничої галузі);

– збільшення обсягу банківських кредитів під державні гарантії до 7 млрд грн (у 2016 р. було виділено 4,35 млрд грн). Продукцію закуповують як у державних підприємств, так і у приватних, а кредити видають лише державні банки зі ставкою 19% річних на термін не менше 3-х років;

– внесення змін до законопроекту «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації (щодо деяких об'єктів оборонно-промислового комплексу)», де планується включити 67 підприємств ДК «Укроборонпром» у перелік тих, які можуть бути корпоратизовані. Такий крок дозволить залучити на їх розвиток кошти як вітчизняних, так і закордонних інвесторів.

11. Висновки і перспективи подальших розробок

Щоб покращити оборонно-промислового комплекс в Україні, необхідно створити Асоціацію виробників/розробників продукції оборонного призначення, яка буде працювати у напрямку модернізації національного законодавчого поля, організації тісної співпраці з парт-

нерами та організаціями, в тому числі і за кордоном, представлятиме Уряду альтернативні можливості розвитку оборонно-промислового комплексу України на основі передового західного досвіду. Таке об'єднання є вкрай актуальним з огляду на кількість у країні приватних підприємств, які працюють на безпеку і оборону. Варто нагадати, що понад дві третини продукції оборонного призначення виробляє саме приватний сектор (у реєстрі виконавців державного оборонного замовлення зареєстровано більше 120 підприємств, з них більша половина – приватні компанії). Така Асоціація має бути відкритою до співпраці з державними підприємствами та інституціями як на державному рівні, так і за кордоном, оскільки саме інноваційні розробки та співпраця з іноземними партнерами можуть реформувати та вивести на високий рівень оборонно-промислового комплекс України.

Державним оборонним замовленням передбачено забезпечити Збройні Сили України та інші воєнізовані формування новим перспективним озброєнням і військовою технікою: сучасними та артилерійськими системами, броньованими ракетними катерами, безпілотними літальними апаратами, бронетанковою технікою, засобами спостереження, прицілювання та нічного бачення, планується також модернізація літаків, вертольотів та іншої військової техніки тощо. Крім того, рішенням РНБО України передбачено розпочати «Державну цільову програму створення та освоєння виробництва боєприпасів і продуктів спеціальної хімії на період до 2021 року». Кабміну України доручено, з урахуванням недофінансування державного оборонного замовлення в 2016 році, внести відповідні корективи до «Державної цільової програми розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року». 13 лютого 2017 року Президентом України було введено в дію рішення РНБО від 27 січня 2017 року «Основні показники державного оборонного замовлення на 2017 рік та 2018, 2019 роки».

Керівництво Міністерства оборони України пропонує в 2018 році збільшити фінансовий ресурс на розвиток озброєння та військової техніки в два з половиною рази та перейти таким чином від «бюджету утримання» до «бюджету розвитку». Таким чином, якщо в бюджеті 2017 року на модернізацію і закупівлю озброєння та військової техніки було виділено 6,4 млрд грн, то в 2018 році Міністерство оборони планує отримати на зазначені цілі 15-16 млрд грн. Отже, парламент підтримав пропозиції Кабміну, тим самим українська армія отримала

самий великий бюджет за всю історію свого існування. Він дійсно дає змогу хоча б у невеликих кількостях перейти до закупівель нової зброї, що свідчить про технічне переобладнання армії. Крім того, цей бюджет, скоріше за все, дозволить покращити мотивацію військовослужбовців шляхом підвищення їх грошового забезпечення, що піде на користь обороноздатності нашої країни.

Список літератури:

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3. /Редкол.: С.В. Мочерний – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – С. 952-963.
2. Нова парадигма влади: Знання. Багатство. Сила. К.: Видавничий центр «Наукова думка», 2008. – С. 55-99.
3. Закон України «Про Державний Бюджет України на 2016 рік» (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>
4. Закон України «Про Державний Бюджет України на 2017 рік» (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>
5. Указ Президента України від 26.05.2015 № 287 «Стратегії національної безпеки і оборони» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua//287.html>
6. Звіт про глобалізацію від Credit Suisse [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit.suisse.com/org>
7. Рейтинг Global Firepower 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.global.fire.power_2016.com
8. Сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>

References:

1. Economic encyclopedia: In three volumes. The editorial board: S.V. Mochernyy – K.: Publishing center “Academy”, 2002. – 952-963 p.
2. The new paradigm of power: Knowledge. Wealth. Power. K.: Publishing center “Scientific thought”, 2008 – 55-99 p.
3. The law of Ukraine “About the state budget for 2016 year” (with changes) access mode: <http://www.mil.gov.ua>
4. The law of Ukraine “About the state budget for 2016 year” (with changes) access mode: <http://www.mil.gov.ua>
5. Presidential decree of Ukraine from 26.05.2015 287 “Strategy security and defense national”: access mode: <http://www.mil.gov.ua//287.html>
6. The report about globalization from Credit Suisse: access mode: <http://www.credit.suisse.com/org> – [Electronic resource]
7. The rating Global Firepower 2016: access mode: http://www.global.fire.power_2016.com
8. Site from The state treasury service of Ukraine: access mode: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>